**Міністерство освіти і науки України**

**Державний вищий навчальний заклад**

**«Донбаський державний педагогічний університет»**

**Педагогічний факультет**

**Кафедра дошкільної освіти та соціальної роботи**

**"ЗАТВЕРДЖУЮ":**

Перший проректор

Набока О.Г.

«28» серпня 2020 р.

# РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА»

**підготовки здобувачів першого (бакалаврського)**

**рівня вищої освіти**

**спеціальності 232 Соціальне забезпечення**

**за освітньо-професійною програмою «Соціальне забезпечення»**

**мова навчання українська**

Слов'янськ – 2020 р.

**Розробник:**

Трубник І. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «ДДПУ»

**Рецензенти:**

Панасенко Е. А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології ДВНЗ «ДДПУ»

Співак Я. О., доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «ДДПУ»

Робоча навчальна програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи

Протокол № 1 від 26 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ С.М. Курінна

Погоджено групою забезпечення спеціальності 232 Соціальне забезпечення

Керівник групи забезпечення _____ С.В. Коношенко

Затверджено та рекомендовано до впровадження
вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

28 серпня 2020 р. протокол №1

## 1. Опис навчальної дисципліни

| Найменування показників | Характеристика навчальної дисципліни | |
|---|---|---|
| | **денна форма навчання** | **заочна форма навчання** |
| Кількість кредитів – 5 | Вибіркова | |
| Загальна кількість годин – 150 | Рік підготовки: | |
| | 2-й | 2-й |
| | Семестр | |
| | 3-й | 3-й |
| | Лекції | |
| Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 4 самостійної роботи студента – 5 | 28 год. | 6 год. |
| | Практичні | |
| | 36 год. | 6 год. |
| | Самостійна робота | |
| | 86 год. | 138 год. |
| | Вид контролю: іспит | |

**Метою** вивчення навчальної дисципліни «Риторика» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з історією та теорією риторики, формування навичок мовного впливу на слухачів, оволодіння нормами мовленнєвого етикету, підвищення рівня культури мовлення майбутніх фахівців із соціального забезпечення.

## 2. Матриця результатів навчання, методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни «Риторика»

| Результати навчання | Методи навчання | Методи контролю |
|---|---|---|
| Використовувати усну та письмову комунікацію українською мовою для здійснення професійної діяльності з дотриманням орфоепічних, стилістичних, жанрових норм.<br>Виявляти готовність до взаємодії з колегами по роботі, приймати управлінські рішення в організації роботи виконавців ураховуючи особливості психологічних типів людей і їх проявів у діловому спілкуванні.<br>Ефективно працювати як індивідуально, так і у складі міждисциплінарної команди фахівців з урахуванням факторів безконфліктного спілкування. Організовувати соціальну роботу з різними категоріями населення застосовуючи softskills-навички (ораторські та комунікативні) в практичних ситуаціях.<br>Здійснювати профілактичну, реабілітаційну, дозвіллєву роботу з різними категоріями населення застосовуючи виразність власного мовлення. | Метод проблемного викладення матеріалу, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, кейс-метод, створення ситуацій зацікавленості, ігрові вправи, тренінги, метод інтерв'ю, самостійна робота (творчі завдання) | Усний фронтальний контроль, письмовий індивідуальний контроль, тестування, метод самоконтролю, іспит. |

## 3. Структура навчальної дисципліни

| Назва теми | Кількість годин | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Денна форма | | | | Заочна форма | | | |
| | усього | зокрема | | | усього | зокрема | | |
| | | л | п | с.р. | | л | п | с.р |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 |
| **Тема 1.** Теоретичні засади риторики | 11 | 2 | 2 | 7 | 11 | | | 11 |
| **Тема 2.** Сучасна наука про ефективне спілкування | 15 | 4 | 4 | 7 | 13 | 2 | | 11 |
| **Тема 3.** Невербальні засоби спілкування | 13 | 2 | 4 | 7 | 15 | | 2 | 13 |
| **Тема 4.** Вербальні засоби спілкування | 13 | 2 | 4 | 8 | 15 | | 2 | 13 |
| **Тема 5.** Підготовка до публічного виступу | 11 | 2 | 2 | 7 | 13 | 2 | | 11 |
| **Тема 6.** Підготовка тексту публічного виступу | 13 | 2 | 4 | 7 | 11 | | | 11 |
| **Тема 7.** Поведінка оратора в аудиторії | 11 | 2 | 2 | 7 | 13 | 2 | | 11 |
| **Тема 8.** Публічний виступ, його складові | 11 | 2 | 2 | 7 | 11 | | | 11 |
| **Тема 9.** Підтримування уваги аудиторії в ході виступу | 11 | 2 | 2 | 7 | 11 | | | 11 |
| **Тема 10.** Переконливість виступу | 13 | 4 | 2 | 7 | 11 | | | 11 |
| **Тема 11.** Види інформаційного виступу | 14 | 2 | 4 | 8 | 15 | | 2 | 13 |
| **Тема 12.** Особливості поведінки слухачів | 14 | 2 | 4 | 7 | 11 | | | 11 |
| **Усього:** | **150** | **28** | **36** | **86** | **150** | **6** | **6** | **138** |

## 4. Програма навчальної дисципліни

### 4.1. Теми лекційних занять

| № з/п | Назва теми | Кількість годин | |
|---|---|---|---|
| | | Денна | Заочна |
| 1 | Історія становлення та розвитку риторики | 2 | |
| 2 | Мовний вплив як наука | 4 | 2 |
| 3 | Невербальний мовний вплив | 2 | |
| 4 | Вербальний мовний вплив | 2 | |
| 5 | Види публічних виступів | 2 | 2 |
| 6 | Робота над усною формою виступу | 2 | |
| 7 | Поведінка оратора в аудиторії | 2 | 2 |
| 8 | Структура публічного виступу | 2 | |
| 9 | Підтримування уваги аудиторії в ході виступу | 2 | |
| 10 | Аргументація | 4 | |
| 11 | Інформаційний виступ і його основні особливості | 2 | |
| 12 | Психологічні типи людей та їхня поведінка в діловому спілкуванні | 2 | |
| | **Усього:** | **28** | **6** |

### 4.2. Теми практичних занять

| № з/п | Назва теми | Кількість годин | |
|---|---|---|---|
| | | Денна | Заочна |
| 1 | Роль і місце публічних виступів у сучасному суспільстві. Історія розвитку ораторського мистецтва | 2 | |
| 2 | Мова як вираження внутрішнього світу людини і засіб комунікації | 2 | |

| | | | |
|---|---|---|---|
| 3 | Бесіда як модель публічного виступу | 2 | |
| 4 | Підготовка і проголошення перших публічних промов | 2 | 2 |
| 5 | Вибір теми і визначення цільової настанови мови | 2 | |
| 6 | Психологічні аспекти публічного виступу. | 2 | 2 |
| 7 | Підбір матеріалу і складання конспекту. Логіка в промові оратора | 2 | |
| 8 | Голос оратора | 2 | |
| 9 | Види мов. Інформаційна мова. Агітаційна мова. Мова публічного виступу | 2 | |
| 10 | Мова і культура мови в публічному виступі | 2 | |
| 11 | Культура мовлення ділової людини | 2 | |
| 12 | Зовнішній вигляд оратора. Жести. Голос оратора | 2 | |
| 13 | Мистецтво ведення полеміки | 2 | |
| 14 | Культура ведення полеміки | 2 | |
| 15 | Методика і техніка ведення публічної дискусії | 2 | |
| 16 | Бар'єри в спілкуванні і їхнє подолання | 2 | |
| 17 | Виступ соціального театру (виконується групою, тема на вибір студентів) | 2 | |
| 18 | Проведення розваги для дітей (виконується групою, тема на вибір студентів) | 2 | |
| | **Усього:** | **36** | **6** |

### 4.3. Самостійна робота

| № з/п | Назва теми | Кількість годин | |
|---|---|---|---|
| | | Денна | Заочна |
| 1 | Теоретичні засади риторики | 7 | 11 |
| 2 | Сучасна наука про ефективне спілкування | 7 | 11 |
| 3 | Невербальні засоби спілкування | 7 | 13 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| 4 | Вербальні засоби спілкування | 8 | 13 |
| 5 | Підготовка до публічного виступу | 7 | 11 |
| 6 | Підготовка тексту публічного виступу | 7 | 11 |
| 7 | Поведінка оратора в аудиторії | 7 | 11 |
| 8 | Публічний виступ, його складові | 7 | 11 |
| 9 | Підтримування уваги аудиторії в ході виступу | 7 | 11 |
| 10 | Переконливість виступу | 7 | 11 |
| 11 | Види інформаційного виступу | 8 | 13 |
| 12 | Особливості поведінки слухачів | 7 | 11 |
| | **Усього** | **86** | **138** |

## 5. Критерії оцінювання результатів навчання

Результати навчання здобувачів із вивчення навчальної дисципліни визначаються у балах, які виставляються згідно з критеріями оцінювання.

Оцінювання результатів навчання здійснюється під час проведення навчальних занять (лекційні, практичні) та самостійної роботи. Для здобувачів заочної форми бали розподіляються пропорційно годинам у навчальному плані, відведеним на навчальні заняття та самостійну роботу.

Оцінювання результатів навчання здобувачів у процесі *лекційного заняття* виставляється за такими критеріями: присутність здобувача на лекції (0,5 балів), складання її конспекту та активна участь у процесі лекції (0,5 балів).

Відповідь на *практичному занятті* оцінюється за наступними критеріями:

2 бали - здобувач у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання.

1 бал - здобувач володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні завдань, аргументація на достатньому рівні.

0,5 балів - здобувач загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стислу характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні завдань на низькому рівні.

*Самостійна робота* здобувачів вищої освіти оцінюється у 50 б. (денна форма навчання) та 91 б. (заочна форма навчання).

Результати поточного контролю рівня знань здобувачів очної та заочної форм навчання (кількість отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем наприкінці кожного заняття до відома всіх здобувачів і виставляються в «Журналі обліку поточної успішності та відвідування занять» та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

**Шкала оцінювання: національна та накопичувальна 100-бальна**

| За 100-бальною шкалою | За національною шкалою |
|---|---|
| 90 – 100 балів | відмінно |
| 75 – 89 балів | добре |
| 60 – 74 балів | задовільно |
| 26 – 59 балів | незадовільно |
| 0 – 25 балів | неприйнято |

Допуск до підсумкового контролю з навчальної дисципліни становить 60 балів, визначається як сумарна мінімальна кількість балів, яку має набрати здобувач вищої освіти для отримання позитивної оцінки «задовільно», крок шкали – 1. При цьому межа незадовільного навчання становить 59 балів.

Здобувачі вищої освіти, які за поточним оцінюванням у семестрі мають результат навчання з дисципліни 60 балів і вище, можуть, за бажанням, бути:

– звільнені від складання екзамену й отримати в результаті оцінювання 60-80 балів, що відповідають кількості балів поточного оцінювання з навчальної дисципліни;

– звільнені від складання екзамену й отримати в результаті оцінювання 81-100 балів, що відповідають кількості балів поточного оцінювання з навчальної дисципліни, за відсутності пропусків занять із усіх дисциплін семестру без поважних причин (до 10%), але за обов'язкового надання в деканат виконаних самостійних завдань із відповідної дисципліни;

– допущені до складання екзамену (у деканат обов'язково надається аркуш відповіді здобувача).

**Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточного контролю (денна форма навчання)**

| Тема | Лекції | | Практичні заняття | | Самостійна робота | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Max | Min | Max | Min | Max | Min |
| Т 1 | 1 | 0,5 | 2 | 0,5 | 4 | 1 |
| Т 2 | 2 | 1 | 4 | 1 | 4 | 1 |
| Т 3 | 1 | 0,5 | 4 | 1 | 4 | 1 |
| Т 4 | 1 | 0,5 | 4 | 1 | 5 | 2 |
| Т 5 | 1 | 0,5 | 2 | 0,5 | 4 | 1 |
| Т 6 | 1 | 0,5 | 4 | 1 | 4 | 1 |
| Т 7 | 1 | 0,5 | 2 | 0,5 | 4 | 1 |
| Т 8 | 1 | 0,5 | 2 | 0,5 | 4 | 1 |
| Т 9 | 1 | 0,5 | 2 | 0,5 | 4 | 1 |
| Т 10 | 2 | 1 | 2 | 0,5 | 4 | 1 |
| Т 11 | 1 | 0,5 | 4 | 1 | 5 | 2 |
| Т 12 | 1 | 0,5 | 4 | 1 | 4 | 1 |
| **Разом** | **14** | **7** | **36** | **9** | **50** | **14** |

**Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточного контролю (заочна форма навчання )**

| Тема | Лекції | | Практичні заняття | | Самостійна робота | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Max | Min | Max | Min | Max | Min |
| Т 1 | | 0,5 | | | 7 | 1 |
| Т 2 | 1 | 0,5 | | | 7 | 1 |
| Т 3 | | | 2 | 1 | 9 | 2 |
| Т 4 | | | 2 | 1 | 9 | 2 |
| Т 5 | 1 | 0,5 | | | 7 | 1 |
| Т 6 | | | | | 7 | 1 |
| Т 7 | 1 | 0,5 | | | 7 | 1 |
| Т 8 | | | | | 7 | 1 |
| Т 9 | | | | | 7 | 1 |
| Т 10 | | | | | 7 | 1 |
| Т 11 | | | 2 | 1 | 10 | 2 |
| Т 12 | | | | | 7 | 1 |
| Разом | 3 | 1,5 | 6 | 3 | 91 | 15 |

## 6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання для поточного та підсумкового контролю, екзамен, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на профілактичних та розважальних заходах, інші види індивідуальних та групових творчих завдань.

### Перелік екзаменаційних питань

1. Становлення та розвиток риторики.
2. Риторика в період середньовіччя.
3. Риторика та сучасність.
4. Причини відродження риторики у XX столітті.
5. Характеристика мовного впливу.
6. Основні поняття мовного впливу.
7. Аспекти мовного впливу.
8. Комунікативні невдачі.
9. Фактори мовного впливу.
10. Комунікативна позиція.
11. Способи мовного впливу.
12. Мовний вплив і маніпулювання.
13. Поняття «ефективний мовний вплив».
14. Умови ефективного мовного впливу.
15. Комунікативні бар'єри.
16. Функції невербальних сигналів.
17. Співвідношення вербальних і невербальних сигналів у спілкуванні.
18. Види невербальних сигналів.
19. Невербальні засоби підсилення комунікативної позиції того, хто говорить.
20. Фактор зовнішнього вигляду.
21. Фактор погляду.
22. Фактор фізичної поведінки.
23. Фактор організації простору спілкування.
24. Вербальне спілкування.

25. Фактор дотримання комунікативної норми.
26. Фактор встановлення контакту із співрозмовником.
27. Фактор змісту мови.
28. Фактор мовного оформлення.
29. Фактор стилю спілкування.
30. Фактор обсягу повідомлення.
31. Фактор розташування інформації.
32. Фактор адресата.
33. Функції публічних виступів.
34. Види публічних виступів.
35. Ефективність усної мови.
36. Головні труднощі публічного виступу.
37. Загальні вимоги до публічного виступу.
38. Підготовка до усного виступу.
39. Розмовність стилю.
40. Простота викладу тексту виступу.
41. Конкретність змісту тексту виступу.
42. Різноманітність номінативних засобів.
43. Риторичні фігури.
44. Передача графічних знаків в усній мові.
45. Виразність мови.
46. Зовнішній вигляд оратора.
47. Манера виступу. Рух під час виступу. Погляд. Пози та жести. Голос, темп, інтонація.
48. Індивідуальність оратора.
49. Прийоми боротьби з хвилюванням під час виступу.
50. Вибір теми виступу.
51. Структура публічного виступу.
52. Позначення структурних частин виступу. Місце важливої інформації.
53. Види планів публічного виступу.
54. Періоди уваги.
55. Прийоми підтримування уваги аудиторії.
56. Функції закінчення публічного виступу.
57. Варіанти закінчень публічних виступів.
58. Тези та аргументи.
59. Переконливість аргументів.
60. Правила аргументації.
61. Способи аргументації.
62. Універсальні прийоми ефективної аргументації.
63. Види аудиторії.
64. Способи розташування тез чи аргументу.
65. Основні види інформаційних виступів.
66. Загальні правила підготовки інформаційних виступів.
67. Психологічні типи і ділове спілкування.
68. Уміння слухати.

## 7. Рекомендована література

***Основна***


1. Прокопчук Л. В. Риторика. Модульний курс : навч. посіб. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 206 с.
2. Риторика: навч. посібн. / упоряд. Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава: ПолтНТУ, 2019. 247 с.

3. Крикун В. Риторика як наука та навчальна дисципліна: історія і сучасність. *Гілея: науковий вісник:* Збірник наукових праць. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова; ВГО Українська академія наук, «Видавництво «Гілея». 2016. № 87. С. 296-300.
4. Крикун В. Місце суперечки в суспільній діяльності людини. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія.* Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2016. № 1. С. 19-23.
5. Крикун В. Підштовхування як методологія комунікативного впливу. *Гуманітарні студії:* Збірник наукових праць. 2018. № 31. С. 47-57.
6. Опалюк Т. Л. Комунікативні характеристики соціономічної професії «соціальний працівник». *International Scientific-Practical Conference Actual questions and problems of development of social sciences:* Conference Proceedings, June 28-30, 2016. Kielce: Holy Cross University. С. 25-28.

***Допоміжна***

1. Авраменко О. Було – стало: зміни в правописі. Київ: Даринка, 2019. 40 с.
2. Авраменко О., Тищенко О. Українська мова. Правопис у таблицях, тестові завдання. Враховуючи новий правопис. Київ: #книголав, 2020. 200 с.
3. Біличенко Г. В. Обгрунтування базових понять проблеми розвитку комунікативної культури особистості: соціально-педагогічний аспект. *Молодий вчений.* 2017. № 10.1. С. 85-88.
4. Крикун В. Специфіка суперечки в шумерській культурі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2016. № 3(122). С. 18-21.
5. Садова Т. А., Рюміна Я. В. О. Сухомлинський про розвиток мовної культури особистості. *Психолого-педагогічний супровід дитинства в освітньому просторі:* Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (заочної), 27 травня 2016 р., м. Слов'янськ). Слов'янськ: ДДПУ, 2016. С. 133-135.
6. Трубник І. В. Формування іміджу майбутнього соціального педагога. *Молодий вчений.* 2017. № 10.1. С. 110-113.
7. Український правопис. Київ: Фоліо, 2020. 384 с.

## 8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. http://www.scourt.gov.ua/
2. http://www.gp.gov.ua/
3. http://www.kvs.gov.ua/
4. http://www.dsszzi.gov.ua/
5. https://slovnyk.ua/
6. https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/
7. http://www.rozum.org.ua/index.php?a=index&d=21
8. https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=10396
9. http://wikipedia.ua.nina.az/wiki/
10. http://library.kubg.edu.ua/pro-biblioteku/events/11-pro-biblioteku/vystavky/virtualni-vystavky/449-slovnyky-ukrainskoi-movy.html

## 9. Посилання на дистанційний курс

Сторінка курсу в Moodle : http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/course/view.php?id=1109